

Hoe zit motivatie eigenlijk in elkaar?

Met behulp van COOL⁵⁻¹⁸ is het begrip motivatie ont-
rafeld. Wat blijkt: jongens willen niet afgaan, meisjes
willen het zelf snappen. En alloctonen zijn sowieso
meer gemotiveerd.

door Hans Kuyper

De motivatie van leerlingen is belangrijk voor hun succes in het voortgezet onderwijs. Er zijn zelfs positieve relaties gevonden tussen de motivatie in het eerste jaar en het gemiddelde cijfer op het eindexamen. Het is bekend dat de motivatie, die aan het begin van de eerste klas van het voortgezet onderwijs bij veel leerlingen hoog is, daarna vrij snel afneemt. Wie dat weet, heeft reden tot ongerustheid. Uit eerder onderzoek bleek al dat brugklassers wel graag hoge cijfers halen op hun rapport (Didaktief, september 2002, pagina 6 van de special VOCL, voorloper van het COOL-onderzoek), maar het niet stoer vinden om hun best te doen op school (zie Didaktief, oktober 2007, pagina 26). In deze laatste bijdrage werd geopperd dat een dergelijke dynamiek erin kan resulteren dat er in een klas een collectief misverstand ontstaat, waarbij veel leerlingen ten onrechte denken dat ze zelf meer gemotiveerd zijn dan de rest. Hun motivatie (en daarmee hun prestaties) kan dalen omdat ze niet als 'studej' te boek willen staan. Ze

zullen wellicht minder goed opletten, uitstelgedrag vertonen met hun huiswerk, er minder tijd aan besteden en soms gaan spijbelen. Als gevolg daarvan hebben ze een grotere kans om te blijven zitten en/of af te stromen naar een lager type onderwijs dan was geadviseerd. Sommigen verlaten zelfs voortijdig (ongediplomeerd) het voortgezet onderwijs.

Mede om die reden is in het COOL-onderzoek getracht het begrip motivatie verder te ontrafelen. Hoe zit 'motivatie' precies in elkaar, welke aspecten spelen allemaal een rol? Wie dat weet, kan mogelijk werken aan een beter gemotiveerde klas. Het motivatieonderzoek werd gedaan in de derde klas, onder ruim 7500 leerlingen.

FIJNMAZIG

In de eerdere VOCL-cohortonderzoeken werd gebruik gemaakt van een zeer verkorte versie van de schaal voor prestatie-motivatie uit de Prestatie en Motivatietest voor Kinderen, PMT-K. In deze veertig jaar oude test wordt het prestatie-motief opgevat als een één-dimensionele *trait* (per-

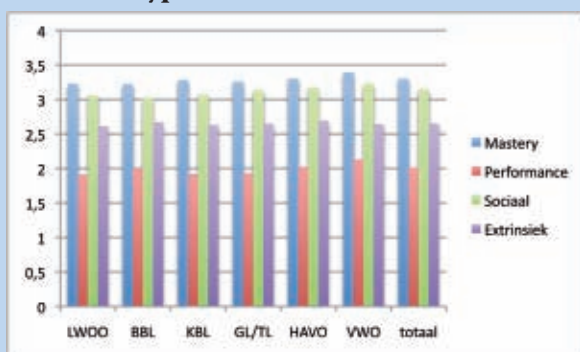
soonlijkheidseigenschap). Anno 2010 worden echter intrinsieke en extrinsieke motivatie onderscheiden en een *achievement goals*-benadering met een onderscheid tussen een *mastery* oriëntatie en een *performance* oriëntatie – een optimaal niveau nastreven versus goed zijn in de ogen van anderen. In COOL hebben we daarom gekozen voor de *Inventory of School Motivation* (ISM), een in Australië ontwikkelde vragenlijst die acht verschillende deelaspecten van motivatie in kaart brengt. Deze vormen paarsgewijs vier aspecten, die samen 'algemene motivatie' meten. Een van de oogmerken van de ISM is het vergemakkelijken van cross-cultureel onderzoek. In COOL is een versie van in totaal 33 items gebruikt. We rapporteren hier over de vier aspecten die elk voldoende betrouwbaar zijn.

Het aspect *mastery motivatie* (negen items) bestaat uit de deelaspecten 'taak' en 'inzet', *performance motivatie* (zeven items) bestaat uit 'competitie' en 'sociale invloed', *sociale motivatie* (zeven items) bestaat uit 'sociale betrokkenheid' en 'aansluiting bij anderen zoeken' (erbij willen horen), en *extrinsieke motivatie* (negen items) bestaat uit 'geprezen willen worden' en 'beloning nastreven'.

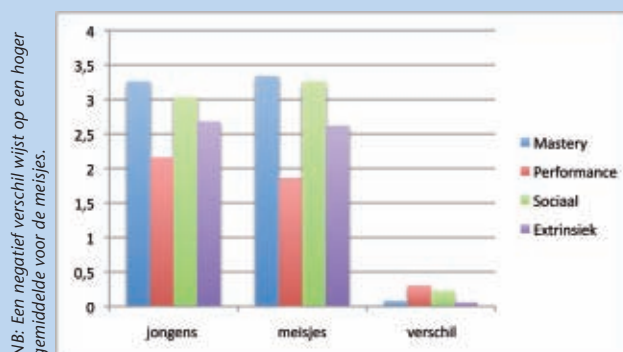
VERHELDEREND

Het fijnmaziger onderzoek met de ISM is verhelderend voor wat leerlingen motiveert. Het blijkt nogal wat

I. Per klastype

II. Per sekse

HUMANTOUCHPHOTO

uit te maken wat voor type voortgezet onderwijs (leerwegondersteunend onderwijs, basisberoepsgerichte leerweg, kaderberoepsgerichte leerweg, gemengd/theoretische leerweg, havo of vwo) een leerling volgt: op drie van de vier motivatieaspecten (met uitzondering van extrinsieke motivatie) treden significante verschillen tussen de onderwijstypen op. Het zal weinig docenten verbazen dat de vwo-leerlingen op elk van de drie andere aspecten het hoogste scoren, gevolgd door de havo-leerlingen. De gemiddelden van de leerlingen in het vmbo liggen daar enigszins onder en verschillen maar weinig en niet systematisch van elkaar. Het verschil in motivatie tussen jongens en meisjes is op alle vier de aspecten opvallend. De jongens doen hun best omdat ze niet willen

‘afgaan’. Het gaat ze er vooral om hoe hun prestaties eruit zien in de ogen van anderen. Ze zijn competitiever en willen geprezen worden. Ze scoren daarmee duidelijk hoger op performance motivatie dan de meisjes, en enigszins hoger op extrinsieke motivatie. De meisjes daarentegen scoren duidelijk hoger op sociale motivatie en enigszins hoger op mastery motivatie: ze vinden inzet belangrijker dan resultaat, ze willen het zelf snappen. Nog grotere verschillen in motivatie blijken op te treden tussen allochtone en autochtone leerlingen. De allochtone leerlingen scoren op alle vier de motivatieaspecten gemiddeld hoger dan de autochtone leerlingen. Vooral op mastery motivatie is het verschil groot: ze willen hun zaakjes op orde hebben. Of ouders hoog- of laagopgeleid zijn

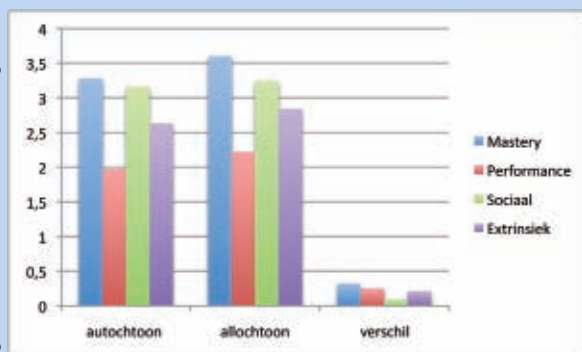
maakt minder uit voor de motivatie van hun kinderen, vooral niet bij de allochtone leerlingen. Ook als hun ouders laagopgeleid zijn, zijn deze leerlingen redelijk gemotiveerd. Autochtone leerlingen worden wat dat betreft meer beïnvloed door het opleidingsniveau van hun ouders. Naarmate de ouders hoger opgeleid zijn, zijn deze leerlingen gemotiveerder, ook als ze zelf een lager type onderwijs volgen. Maar ook omgekeerd: autochtone leerlingen wier ouders zelf maximaal lbo-niveau hebben, zijn minder gemotiveerd (om daar bovenuit te stijgen?).

BIG FIVE

Nieuw in dit COOL-onderzoek is dat er geprobeerd is een relatie te leggen

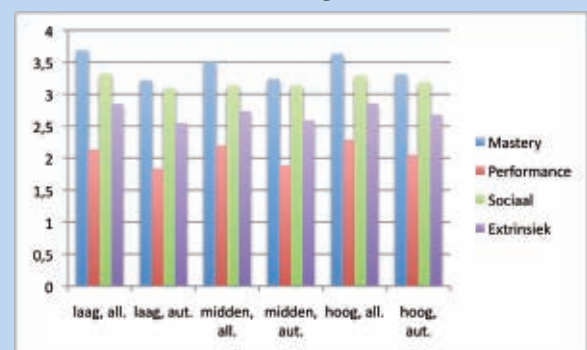
lees verder op pag. 10 >>

III. autochtoon-allochtoon

NB: Een negatief verschil wijst op een hoger gemiddelde voor de allochtone leerlingen.

IV. Sociaal-etnische categorieën

<< **Hoe zit motivatie**

vervolg van pag. 9

tussen motivatie en de persoonlijkheid van leerlingen. Hiervoor is een bekend model voor persoonlijkheid gebruikt, dat vijf factoren (de 'big five') onderscheidt: ordelijkheid, mildheid, extraversie, emotionele stabiliteit en autonomie. Ordelijkheid geeft aan of een persoon georganiseerd en doelgericht te werk gaat. Mildheid geeft aan of iemand zich meestal meegaand, tolerant en hulpvaardig gedraagt. Extraversie betreft de behoefte aan contact met andere personen. Emotionele stabiliteit meet of iemand zich doorgaans op zijn gemak voelt. Autonomie, ten slotte, geeft aan of een persoon zich openstelt voor nieuwe ervaringen en ideeën.

Dit model is ontwikkeld voor (en bij) volwassenen, maar het werkt ook voor leerlingen in de eerste klas van het voortgezet onderwijs, zo bleek uit eerder onderzoek van het GION. Er zijn enkele interessante samenhangen tussen drie van de *big five* factoren aan de ene kant en drie van de vier motivatieaspecten aan de andere kant.

Leerlingen die hoog scoren op ordelijkheid, zijn het meest gemo-

HUMANTOUCHPHOTO

tiveerd een optimaal niveau te halen en vooral zich in te zetten. Milde leerlingen hechten minder aan het oordeel van anderen over hun prestaties en zijn minder competitief. Ten slotte scoren de meer extraverte leerlingen gemiddeld hoger op soci-

ale motivatie dan de meer introverte leerlingen. De andere twee factoren (*emotionele stabiliteit en autonomie*) hebben geen invloed op motivatie. De extrinsieke motivatie hangt met geen van de vijf persoonlijkheidsfactoren samen.

<<

OPROEP

De artikelen in deze special zijn tot stand gekomen dankzij de medewerking van scholen aan COOL⁵⁻¹⁸. We hopen ook dit keer weer op uw deelname te mogen rekenen. Een nieuwe meting van het Cohort Onderzoek Onderwijs Loopbanen start in schooljaar 2010-2011. COOL⁵⁻¹⁸ volgt leerlingen gedurende tien jaar om hun cognitieve ontwikkeling, burgerschapscompetenties en sociaal-emotionele ontwikkeling te monitoren. De nieuwe meting richt zich naast leerlingen in het basisonderwijs op derdeklassers in het voortgezet onderwijs, op leerlingen in VWO-6 en op tweedejaars MBO-leerlingen. COOL⁵⁻¹⁸ kan alleen worden uitgevoerd als een groot aantal scholen deelneemt aan het onderzoek.

Vooraf vo-scholen waarop veel leerlingen zitten die aan de eerdere dataverzameling in groep 8 van het basisonderwijs hebben deelgenomen zijn erg belang-

rijk. Zo kan een doorgaande lijn in ontwikkeling en schoolloopbanen worden geanalyseerd.

Het streven is om in het derde jaar van het voortgezet onderwijs rond de 22.500 leerlingen te onderzoeken. Dat zijn overigens niet alleen maar leerlingen die al aan COOL in het basisonderwijs hebben deelgenomen. Behalve zoveel mogelijk van deze 'target'-leerlingen, gaat het ook om een aanvulling met hun klasgenoten. Daardoor wordt ook de terugrapportage aan de scholen het meest informatief. Scholen krijgen enerzijds de toetsresultaten op leerling-niveau teruggekoppeld en anderzijds het schoolgemiddelde per onderwijstype ten opzichte van de landelijke gegevens. Per leerling wordt de behaalde score bovendien vertaald naar het bereikte referentieniveau.

Greetje van der Werf (hoogleraar Onderwijzen en Leren bij het GION, Rijksuniversiteit Groningen) & Anton Béguin (wetenschappelijk directeur Cito).